

Beležnik Jugoslovanskega odbora iz Italije

BOZZOVICA

POŠILJA: IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 127

17. septembra 1944.

KRALJ PETER II: VSI JUGOSLOVANI V N.O.V. MARŠALA TITA..."

KRALJ PETER II. POZIVA VSE JUGOSLOVANE, DA SE ZEDINIJO IN PRISTOPIJO V VRSTE
NARODNO-OSVOBODILNE VOJSKE MARŠALA TITA

London, 12.9.1944 (N.F.P.) Na londonskem radiu je danes govoril jugoslovanski kralj Peter II. svojemu narodu in dejal:

MOJI, SRBI, HRVATI IN SLOVENC!

V teh usodnih in za Jugoslavijo velikih dneh, ko zmagovite armade Sovjetske zveze stoje na naši meji na eni strani in angleške ter ameriške armade na drugi strani, v dneh ko je dan naše svobode že v polni jutranji zarji, pozivam vse Srbe, Hrvate in Slovence,

DA SE ZEDINITE IN PRISTOPITE K NARODNO-OSVOBODILNI VOJSKI MARŠALA TITA!

Z mojo polno vednostjo in odobravanjem je kr.vlada dr.Ivana Šubašića sklenila važen in koristen sporazum s to našo narodno vojsko, ki je soglasno priznana in pozdravljena tudi od naših velikih zaveznikov: Velike Britanije, Sovjetske zveze in Zedinjenih ameriških držav.

Samo tako zedinjeni v borbi bomo lahko ohranili neomadeževano čast in slavo Jugoslavije in s ponosno zmago zaključili najlepšo legendo junaštva in ljubezni do svobode, ki sta očarali svet. Vaša bratska sloga in edinost bosta razbili vse sovražne načrte

in naša domovina bo dočkala težko zasluženno svobodo ter se napotila k srečnejši bodočnosti miru in slave v krogu Zedinjenih narodov in vsega svobodoljubnega človeštva.

Vsi tisti, ki se še naslanjajo na sovražnika, proti interesom svojega lastnega naroda ter njegove bodočnosti in ki se ne bi odzvali temu pozivu, se ne bodo očistili izdajniškega pečata niti pred narodom niti pred zgodovino.

S to svojo poslanico odločno obsojam zlorabo kraljevega imena in avtoritete krone, s katero so poskušali nekateri opravičiti sodelovanje s sovražnikom in izzvati razdor med lastnim narodom v najtežjih urah njegove zgodovine, s čemer so koristili samo sovražniku.

Klanjam se žrtvam in pozdravljam vašo borbo, zahvaljujem pa se tudi našim velikim zaveznikom ter vas vabim, da posebno toplo pozdravite zmagoslavne zavezniške armade, ki bi prišle k vam, da bi vam pomagale k popolnemu izvojevanju osvoboditve naše zemlje.

Živela naša velika, svobodna, federativna Jugoslavija!

Z govorom kralja Petra je jasno in dokončno, za vsakogar popolnoma razumljivo, utrjena in sankcionirana pot današnje in jutrišnje Jugoslavije. Junaške in nepretrgane borbe osvobodilcev maršala Tita so s kraljevo izjavo in s kraljevim pozivom dobile popolno in neomejeno priznanje prvega ustavnega faktorja. Kraljeva izjava je krona vsem ostalim izjavam političnih organizacij v zadnjih mesecih, ki so delovale v tujini in delujejo tudi še v naprej v okviru nalog, s katerimi jih je narod poslal v svet.

JUGOSLOVANSKI ODBOR IZ ITALIJE, ki je kot vrhunska organizacija primorskih ljudi, vodil skozi 20 let najogroženejšo in nekompromisno borbo proti fašizmu ter z besedo in dejanji utrjeval in krepil slovensko in hrvaško narodno in socialno zavest v Julijski Krajini, kar so s svojo krvjo dokazali primorski mučeniki ter tisoči in tisoči primorskih borcev doma in v tujini, je v mejah vsakokratnih danih prilik že od 1.1942 dalje, skupno z narodom v domovini izbral pot narodne osvoboditve, ki jo je nakazala Slovenska osvobodilna fronta.

Smelo lahko trdimo, da so to isto pot izbrali Primorci že prvi dan, ko se je fašizem v Italiji dokopal oblasti. Nepristranska slovenska zgodovina bo dokumentarne dokaze za to delo izročila bodočim slovenskim in hrvaškim pokolenjem v vzgled in posnemanje.

Predsednik našega Odbora je 30.7., kakor poročamo na drugem mestu, ponovno javno potrdil stališče Jugoslovanskega odbora iz Italije in pozval tudi še vse tiste redke Primorce, ki so iz kakršnega koli razloga ostali ob strani, da se strnjeno pridružijo Narodno - osvobodilni vojski maršala Tita.

Jugoslovanska vlada je 9.avgusta tl. javno in uradno pozvala vse Jugoslovane v Narodno-osvobodilno vojsko maršala Tita.

Zastopniki Slovenske ljudske stranke v Londonu so poslali v same vrste slovenskih osvobodilcev svojega legitimnega predstavnika in po radiu jasno in nedvoumno v več zapovrstnih govorih pozvali svoje pristaše, da se brezpogojno pridružijo Narodno-osvobodilni vojski maršala Tita.

Maršal Tito je vsem Jugoslovanom sporočil, naj tisti, ki so še v vrstah sovražnika in njegovih pomagačev najkasneje do 15. septembra zapuste svoje gospodarje in se pridružijo osvobodilcem. Povedal pa je tudi jasno in razumljivo, da bodo vsi, ki bi tudi še po tem roku sodelovali s sovražnikom, ocenjeni in sojeni kot narodni izdajalci.

12. septembra je spregovoril kralj.

Jugoslovanski položaj je sedaj jasen ko beli dan. **Zakonitost, ki je posebno nam Slovencem prva zapoved državljanske zavesti, je s kraljevim govorom obvezala Narodno-osvobodilno gibanje maršala Tita in postavila to gibanje v prvo vrsto državljskih dolžnosti in pravic.** Te dolžnosti in pravice so se

raztegnile do zadnje hiše, v kateri prebiva naš človek.

Vsaka izmotavanja in beganja, ki so se v zadnjih dneh zopet razpasla v našem okolju, so s kraljevim govorom pohojena in pomandrana. Tisti, ki so še pred dnevi žonglirali s kraljevim imenom in legalnostjo, so si sedaj na jasna in pričakujemo, da bodo tudi dosledni.

Pot je za vse Jugoslovane ena sama: NARODNO-OSVOBODILNO GIBANJE MARŠALA TITA! Sedaj bodo tudi še zadnji redki Primorci doma in v tujini odšli na to pot, ki je pot naše sedanjosti in bodočnosti.

VSI V NARODNO-OSVOBODILNO VOJSKO JUGOSLAVIJE!

PREMIJRJE Z ROMUNIJO

Po skoro 14-dnevnih pogajanjih v Moskvi je bilo 13. tm. podpisano premirje med Sovjetsko zvezo, Veliko Britanijo in Združenimi ameriški državami na eni strani in Romunijo na drugi strani. Pogoji premirja so tudi za ne neposredno prizadete evropske države zelo zanimivi že zato, ker kažejo kakšni bodo pogoji z ostalimi nemškimi podrepaniki. Kratka vsebina pogojev o premirju je v glavnem tale:

1. Romunija se bo borila na strani zaveznikov proti Nemčiji in Madjarski. V ta namen bo postavila na bojišče najmanj 12 pehotnih divizij.

2. Romunija bo internirala vse vojake in civiliste nemške in madjarske narodnosti na svojem ozemlju.

3. Zaveznikom bo stavila na razpolago vsa prometna sredstva.

4. Državne meje med Sovjetsko zvezo in Romunijo ostanejo tiste, ki so bile določene s sporazumom med Sovjetsko zvezo in Romunijo 28. junija 1940.

5. Romunija bo takoj osvobodila vse vojne ujetnike in civilne internirance zaveznikov.

6. Osvobodila bo tudi vse osebnosti kakršne koli narodnosti, ki so internirane zaradi svojih očitnih simpatij za zavezniško stvar. Razveljavila bo tudi vse obsodbe, ki so bile izrečene zaradi dejanj narodne zavednosti.

7. Romunija bo izročila sovjetskemu vrhovnemu poveljstvu vse nemško vojno gradivo in gradivo podrepanikov, ki je sedaj na njenem ozemlju, všteti tudi vse sovražne plovne objekte.

8. Ves imetek Nemcev in Madjarov bo Romunija razlastila.

9. Romunija bo izročila zaveznikom vse ladjeve, ki pripada Združenim narodom in je zasidrano v romunskih lukah, neglede na osebnosti ali narodnost, ki ladjeve sedaj kontrolira. Te ladje bodo po končani vojni vrnjene njihovim lastnikom.

10. Romunija se obvezuje, da bo redno plačevala v romunskem denarju vse stroške, ki izvirajo iz potrebe premirja.

11. Romunija se obvezuje poplačati vojno škodo, ki jo je povzročila Sovjetski Rusiji. Ker pa se Romunija ni samo zadovoljila, da se umakne iz vojne proti zaveznikom, pač pa se je uvrstila med same borbene sile, ki se bore proti Nemčiji in Madjarski, bo odplačala samo del vojne odškodnine. Ta vojna odškodnina znaša 300.000.000 dolarjev, ki jih bo pla-

čala Romunija v 6 letih v blagu: nafta, pšenica, les, ladje, stroji itd. Romunija pa bo plačala odškodnino tudi drugim zaveznikom za škodo, ki so jo utrpeli med vojno na njenem ozemlju. Ta odškodnina bo določena kasneje.

12. Romunija bo vrnila Sovjetski zvezi vse javne dobrine in gradivo, ki je bilo po romunskih oblasteh odvzeto na ozemlju Sovjetske zveze (lokomotive, traktorji, zgodovinske relikvije itd.)

13. Vse pravice in vsi zakoniti interesi zaveznikov v Romuniji bodo obnovljeni na isto stanje kakršno je vladalo pred vojno.

14. Romunija bo sodelovala pri preganjanju vojnih zločincev.

15. Razpustila bo vse organizacije, ki so zaveznikom sovražne.

16. Publiciranje, uvoz in distribucija tujih listov, filmov itd. kakor tudi radijska služba, vse to bo delovalo v sporazumu z vrhovnim sovjetskim vojaškim poveljstvom.

17. Po možnosti bo obnovljena civilna romunska uprava, ki bo segala 50 do 100 kilometrov izza bojišča.

18. Postavlja se nazorna komisija, ki bo kontrolirala, da se določila premirja spoštujejo.

19. Takozvani dunajski sporazum se smatra za ničev. Transilvanija bo vrnjena Romuniji.

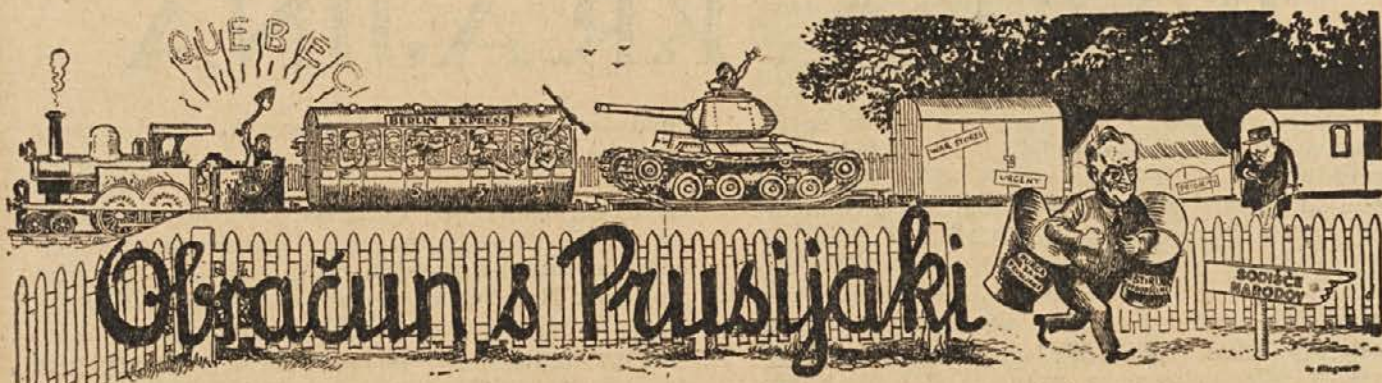
20. Določila stopijo v veljavo, ko bodo podpisana.

DOSTAVKI

Pogodbi o premirju so bili priključeni trije dostavki. K točki 2. pravi dostavek, da ne zadeva madjarskih in nemških državljanov judovske vere. K točki 3. pravi dostavek, da ima sovjetsko vrhovno poveljstvo pravico poslužiti se vseh vojaških, letalskih in pomorskih naprav. K točki 18. pripominja dostavek, da ima nadzorna komisija svoj sedež v Bukarešti in ima pravico pošiljati svoje odposlance v vse predele Romunije.

KAJ JE Z OBJAVO DOLOČIL O PREMIJRJU Z ITALIJO?

Preteklo je že več ko leto dni, odkar je bilo premirje podpisano z Italijo in so vse doslej ostala določila javnosti prikrita. Laška vlada je že parkrat izjavila, da bo pogodbo o premirju objavila, vendar se to do danes še ni zgodilo.

Od 16. septembra dalje se predsednik britanske vlade, g. Churchill, mudi v Kanadi, kamor je prispel tudi prezident Roosevelt in kjer zaseda takozvana "konferenca zmage".

To je že deveti sestanek obeh anglosaksonskih prvakov in na ta sestanek je bil povabljen tudi maršal Staljin, ki pa se zaradi izrednega razvoja vojaških dogodkov na vzhodnem bojišču, vabilu ni mogel odzvati.

Sedanji sestanek v Quebecu ima kljub odsotnosti maršala Staljina mogoče odločilni zgodovinski pomen. Vojna se s hitrimi koraki bliža zaključku. Prav za prav ne samo vojna v Evropi, pač pa tudi vojna v Tihem oceanu. Že pri svojem prihodu v Québec je g. Churchill med drugim dejal: "Pohod Združenih narodov še nikoli ni drvel s tako hitrostjo in sigurnostjo h končnemu cilju, kakor sedaj."

G. Churchilla spremlja veliko število vojaških in političnih osebnosti. Na dnevnem redu je Nemčija kot najvažnejši del razgovorov, v drugi vrsti pa so razgovori glede vojne proti Japonski.

Glede Nemčije so zlasti potrebe že v naprej določene smernice skupnega in soglasnega postopka. Nemčija bo v celoti zasedena po zavezniških armadah. Razmejitve med zasedenimi področji posameznih zavezniških armad so bile določene že v Teheranu. Pri sedanjem zasedanju bo po nekaterih vesteh obravnavano vprašanje morebitne skupne anglo-ameriške zasedbe.

Vse kaže, da so se vsi trije zavezniki sporazumeli v tem, da je potrebno postaviti vrhovno nadzorno komisijo nad Nemčijo, ki bo imela svoj sedež v Berlinu. Izvedenci so predlagali, da bi to komisijo sestavljali vsi glavni poveljniki zavezniških armad, to je gen. Eisenhower, gen. Alexander in verjetno maršal Žukov. Nadaljni trije člani bi bili civilisti, ki bi imeli položaj ministra.

Nadzorna komisija je baje že izdelala in celo natisnala zakonske uredbe, po katerih se v Nemčiji popolnoma odpravlja nacistična stranka, odstranijo vsi zakoni, ki jih je dekretiral nacistem in vpostavi red in spoštovanje zakonov. Politična aktivnost bo toliko časa prepovedana, dokler bo tako stanje narekovala vojaška sigurnost. Tisk in radio-emisije, kakor tudi vsi drugi javni izlivi javnega mnenja bodo pod strogim nadzorstvom zaveznikov.

Glede nemške industrije, ki je glavna povzročiteljica sedanjega krvoprelitja je znano, da zahteva Sovjetska zveza glavni del nemške težke industrije, da bi s tem gradivom obnovila porušene sovjetske tvornice. Francija, Belgija in Nizozemska so tudi

stavile podobne zahtevke, vendar ni verjetno, da bi pri teh zahtevkah tudi vztrajali.

Glede obnove smatrajo strokovnjaki, da bi morali Nemci staviti na razpolago uničenim pokrajinam 1,000.000 specializiranih delavcev in 2,000.000 nekvalificiranega delavstva.

V nadaljnjem smatrajo opazovalci v Quebecu, da bodo vojaški strokovnjaki obravnavali tudi vprašanje varnosti v bodočem svetu. Baje so izdelani še podrobni načrti za organizacijo svetovne policijske službe in tudi so izdelani že predlogi, po katerih bi nekje v srednji Evropi zavezniška policijska služba imela na razpolago primerno ozemlje za namestitve večjih vojaških formacij, letalstva in vojne mornarice. Te armade bi bile v stalni pripravljenosti in intervenirale takoj kakor hitro bi se nekje pojavile tendence, ki bi mogle zanetiti novo svetovno vojno. Te vojaške formacije bi sestavljale vse oborožene sile Združenih narodov v razmerju njihove moči. Kje bi bilo tako področje izbrano, dopisniki niso mogli izvahati.

V splošnem mislijo dopisniki iz Quebeca, da bo po končani sedanji konferenci prišlo do sestanka v treh z maršalom Staljinom. V resnici je mogoče, da je sedanji sestanek samo uvod v dokončni in sporazumni sklep o obračunu s Prusijaki. V tej zvezi mislijo nekateri opazovalci, da bi moglo priti v Quebecu do spremembe načela o brezpogojni kapitulaciji Nemčije. O brezpogojni predaji so se teoretično pojavila v zadnjem času različna naziranja, ki pa v stvari ne prinašajo nikakih bistvenih razlik od stališča, ki ga je svoččasno zavzela konferenca v Casablanki. Nekateri, posebno britanski časniki mislijo, da bi mogla "prilagoditev" brezpogojne kapitulacije zmehčati nemško notranje bojišče in skrajšati sedanjo vojno. Ti britanski predlogi so izzvali v svetovnem javnem mnenju ne samo primerne replike, pač pa so celo zbudili fantastična sumničenja. Verjetno bodo sklepi konference v Quebecu, ki bo svoje delo najbrže že v kratkem zaključila, vse te glasove onemeli. Razpokošenje v sedanjih trenutkih je po vsem svetu zaradi velikih nemških porazov na vseh bojiščih zelo napeto in je zato pomirjenje neobhodno potrebno.

Drugo vprašanje, s katerim se ukvarja konferenca v Quebecu je vprašanje vojne v Tihem oceanu.

Maršal Staljin je za končni obračun z Nemčijo pripravil svoje lastne načrte, ki jih bosta ostala zavezniška gotovo lahko prilagodila lastnim projektom.

JULISKA KRAJINA

U svojoj deklaraciji, objavljenj povodom sporazuma sa Jugoslovenskim Oslobođilačkim Pokretom, jugoslovenska vlada je između ostalog istakla kao jednu od glavnih tačaka svoga programa ujedinjenje svih Jugoslavena, uključivo onih koji su se nalazili do ovog rata pod tuđinskim jarmom. Ova deklaracija u kojoj su se jednodušno složili i dr. Šubašić i maršal Tito se odnosi u prvom redu na jugoslovenski živalj u Julskoj Krajini, oblasti koja se prostire od bivše italo-jugoslovenske granice pa preko Soče, obuhvatajući i Istru.

U današnjoj međunarodnoj situaciji, a uoči sloma neprijatelja, ovaj jugoslovenski stav izazvao je razumljivo interesovanje u celokupnoj savezničkoj javnosti, koja je sa ne manjim interesovanjem pratila junačke podvige jugoslovenskih boraca u Julskoj Krajini. Medjutim, ono što treba sa zadovoljstvom istaknuti, jeste činjenica da je deklaracija jugoslovenske vlade, protivno svakom očekivanju, naišla na dosta povoljan odziv čak i kod današnjih italijanskih vodećih krugova, što se da zaključiti iz izjave grofa Sforze, člana italijanske vlade i bivšeg ministra inostranih poslova.

Moglo bi se reći da su svesni italijanski umereni elementi uvideli nemogućnost dalje okupacije Juliske Krajine od strane Italije, čiji svi režimi, i pored svih nastojanja, nisu uspjeli da u toku 25 godina ovoj oblasti oduzmu njen slavenski karakter. Žilavi slovenački i hrvatski elemenat koji je uspeo da preživi vekovnu austrisku okupaciju, preživeo je i kruti fašistički režim, odigrajući jednu od prvih uloga u sadanjim junačkim borbama jugoslovenskog naroda.

CIFRE GOVORE!

Rapalskim ugovorom, koji je 12 novembra 1920 godine zaključen između Italije i Jugoslavije, prva je dobila u svoje granice teritoriju od nekih 10.000 kv.km. nastanjenu sa preko pola miliona Slovenaca i Hrvata. Ovim ugovorom Italija je dobila i grad i oblast Zadar kao i ostrvo Lastovo u srcu Dalmacije, a naknadni sporazum od 1924 godine dao joj je i Rijeku. Na taj način preko 600.000 Jugoslavena našlo se u granicama Italije. Ovo i pored činjenice da oni sačinjavaju jednu kompaktnu etničku grupu na samoj granici Jugoslavije, kojoj su, na bazi prava samoopredeljenja naroda, trebali da pripadnu.

Juliska Krajina obuhvata sledeće oblasti: Gorica i Gradiška sa lukom Trst i ukupnim stanovništvom od oko 490.000 stanovnika; zatim Istra i okruzi, Postojna, Idrija i Trbiž sa nekih 400.000 stanovnika. Od ukupno nekih 900.000 stanovnika Juliske Krajine Slovenci i Hrvati broje ništa manje nego 600.000! Ostatak sačinjavaju Italijani, Nemci, Furlani i drugi elementi.

Prema italijanskim zvaničnim statističkim podacima od 1 decembra 1921 godine u Julskoj Krajini (bez Rijeke), na 901.364 stanovnika bilo je 362.615 Jugoslavena ili 40 0/0 celokupnog stanovništva.

Ove cifre, medjutim, nisu tačne, što je vrlo lako dokazati. Još 1911 godine, prema zvaničnim austriskim podacima, bilo je u Julskoj Krajini 487.000 Jugoslavena. Nažalost ni austriska politika nije

imala interesa da evropskoj javnosti servira tačne podatke o jugoslovenskim masama koje su se nalazile pod bečkim i peštanskim jarmom. Tako su i austrisko-madžarske statistike redovno smanjivale na hartiji, a i na terenu, jugoslovenski narod koji je usled svojih slobodarskih težnji počeo da ugrožava opstanak Habsburške monarhije. Kada su 1911 godine objavljeni podaci o brojanju stanovništva u Julskoj Krajini, tamošnje jugoslovensko stanovništvo podiglo je protest, jer su austriske vlasti, kao što rekosmo, objavile cifru od 487.000 Slovenaca i Hrvata, dok ih je stvarno još tada bilo više od 550.000! Tako je u Trstu nabrojano, prema zvaničnim podacima, samo 36.208 Jugoslavena. Ali, kada su austriske vlasti naredile naknadno prebrojavanje u ovoj varoši, da bi time bar unekoliko zadovoljile ogorčene Jugoslavena, ovaj broj se naglo popeo na 57.000. U Trstu je, medjutim, bilo mnogo više našeg živilja, jer je brojanje izvršeno samo u dva varoškog kvarta, pošto su se Italijani, koji su imali u rukama tršćansku upravu, bili podigli protiv dalje revizije cifara.

Bivši austriski šef policije u Trstu, dr. Alfredo Manusi-Montesole objavio je 1934 godine, u Beču, knjigu o situaciji raznih etničkih grupa u bivšoj Dvojnoj Monarhiji. U toj knjizi se ističe da je 1913 godine u Julskoj Krajini živelo ukupno 938.000 stanovnika, od kojih je 497 hiljada bilo Slovenaca i Hrvata, 403.000 Italijana i Furlana i 33.000 Nemaca. Ovih nekoliko podataka jasno pokazuje da je 1921 godine moralo u ovim krajevima biti oko 550.000 Jugoslavena. Kad se pak ima u vidu da su posle Prvog Svetskog rata Italiji pripale i neke oblasti Kranjske sa oko 65.000 Slovenaca i preko 50.000 Hrvata na Rijeci i u zadarskoj oblasti, onda se broj jugoslovenskih stanovnika koji su pripali Italiji 1921 godine, penje na preko 650.000!

TEŽAK JE TUĐINSKI JARAM!

Život jugoslovenske manjine u Italiji u toku poslednjih 25 godina bio je izuzetno težak, a situacija očajnija nego ijedne druge manjine u Evropi. Čak se ni život Jevreja u Nemačkoj od ovog rata ne može uporediti sa sudbinom Slovenaca i Hrvata u Gorici, Trstu, Gradiškoj i Istri, jer je Hitler otvoreno priznao postojanje jevrejske manjine u Nemačkoj, dok je fašistička Italija ozakonila načelo da u Italiji ima samo Italijana, lišivši više od 650.000 Jugoslavena svih ne samo građanskih, već i ljudskih prava, u slučaju da se nisu priklonili pred silom i, bar prividno se izjasnili kao Italijani.

Odmah posle Rapalskog ugovora italijanska politika upregla je sve svoje mogućnosti u cilju da što brže likvidira slavensku manjinu u Julskoj Krajini. Dok se s jedne strane vodila akcija na italianiziranju dece i mladjeg sveta, dotle su oštre policiske mere imale za cilj da se što veći broj Jugoslavena natera na bekstvo s one strane granice. Kada se žilavi naš svet odupro okupatorskim nastojanjima, fašistički režim, koji je u međuvremenu upostavljen u Italiji, počeo je da primenjuje najbezobzirniju silu, terajući našega seljaka sa njegove zemlje i naseljavajući italijanski živalj.

Da bi se oslabio kolektivni odpor našeg sveta italijanske vlasti su zabranile sve zemljoradničke zadruge koje su bile vrlo brojne kako kod Slovenaca tako i kod Hrvata u Istri. Zatim su fašisti postepeno zabranili i sva ostala jugoslovenska udruženja, bilo kulturna, profesionalna ili verska, a medju prvima su raspuštena gimnastička udruženja "Soko" i "Orao", koja su brojila preko 5000 članova. Vodeći članovi ovih dveju organizacija stavljeni su pod policijski nadzor, pod optužbom da su širili jugoslovensku nacionalnu propagandu i pripremali bunu. Sve naše škole su zatvorene, a slovenački i srpsko-hrvatski jezik isključen iz nastavnog plana. Jugoslovenske biblioteke za narod kojih je postojao znatan broj u svim većim selima Juliske Krajine, uništene su na vandalski način; listovi na našem jeziku zabranjeni, a štamparije razorene. Redakcija i štamparija tršćanskog dnevnog lista "EDINOST" razoreni su pred očima italijanske policije. U to vreme veliki broj naših ljudi prebegao je u Jugoslaviju.

Po dolasku Mussolinija na upravu zemlje u Italiji jugoslovenska manjina zvanično je prestala da postoji, izgubivši pravo biranja svojih predstavnika u rimski Parlament. S tim u vezi rimski časopis "Gerarchia", koji je uređivao lično Mussolini, objavio je septembra 1927 godine napis o pitanju Juliske Krajine, izmedju ostalog veleči: "Takozvana slavenska manjina u Julskoj Krajini danas ima karakter italijanski jer su svi njeni članovi, građani Italije i ne razlikuju se nikakvim specijalnim pravima ili dužnostima od ostalih Italijana. Italijanski zakoni jednaki su za sve, i nikakav manjinski problem nema mesta u današnjoj a još manje u budućoj Italiji, koja mora da bude iznutra homogena da bi prerodjena fašizmom mogla da izvrši svoju misiju prodiranja van svojih današnjih granica."

Odmah posle objavljivanja ovog napisa italijanske izvršne i sudske vlasti otpočele su sa italijaniziranjem imena jugoslovenskih familija, pa čak i ličnih imena. Čak su i sa nadgrobnih spomenika uklanjani slavenski natpisi. Još pre toga Italijani su izvršili italijaniziranje naših geografskih imena, sela, varoši, reka i planina, da bi time dali Julskoj Krajini čisto italijanski karakter. Slovenački i hrvatski jezik uskoro je zabranjen i u crkvi, a svaki sveštenik koji je progovorio sa oltara i jednu materinju reč, progonjen je. Naš živalj ostavljen je u najcrnjem mraku, prepušten samom sebi u borbi protiv najbezobzirnijeg režima. Kraljevina Jugoslavija bila je nemoćna da međunarodnim putem koliko bilo olakša sudbinu ovog našeg sveta. Slovenački izbegli prvaci podneli su Društvu Naroda brojne izveštaje o svima ovim bezakonjima, ali je i Društvo Naroda bilo nemoćno da utiče u kom bilo pravcu. Fašistička tiranija došla je svoj vrhunac kada je uhapšeno oko 140 Slovenaca, od kojih su 4 streljani dok su ostali osuđeni na robiju.

Kada je izbio rat u Abisiniji, italijanske vlasti su rekrutovale brojne Slovence i Hrvate iz Juliske Krajine da ginu za Italiju, dok su drugi upotrebljeni za prinudne javne radove u Afričkim kolonijama.

U toku sadanjeg rata veliki broj naših ljudi iz Juliske Krajine primoran je grubom silom da se bori u redovima italijanske vojske, ali su ti Slovenci koristili svaku priliku da se predaju savezničkim trupama, tako da je u toku poslednje 3 godine na Srednjem Istoku formirana jedna jugoslovenska borbena

jedinica od naših ljudi iz Italije. Oni, koji su ostali pridružili su se Nacionalnom Oslobodilačkom Pokretu i pod vođstvom maršala Tita vode već više od 3 godine uspešne borbe protiv okupatora učinivši savezničkoj stvari neprocenjive usluge. Siti ropkog života, Jugosloveni iz Juliske Krajine bore se danas za svoju slobodu i prisajedinjenje majci Jugoslaviji, a ta njihova borba naišla je na povoljan odziv u vodećim savezničkim krugovima, pa i medju današnjim vodećim italijanskim ličnostima. Stoga možemo s pravom očekivati da će sunce slobode ovog puta obasijati sve naše ljude od Vardara do Soče.

Z.T.

GOVOR DR. I. M. ČOKA NA LONDONSKEM RADIJU

Kakor smo že svoječasno poročali, je predsednik Jugoslovenskega odbora iz Italije, dr. Ivan M. Čok, govoril na londonskem radiju 30. julija t.l. Govor smo na žalost prejeli šele včeraj iz Londona; glasi pa tako-le:

Dragi bratje Slovenci.

Na razna vprašanja mnogih Slovencev, većinoma Primorcev, vojakov in nevojakov z Bližnjega Vzhoda, Italije in drugih krajev izjavljam oziroma ponavljam svoje izjave kot predsednik "Jugoslovenskega Odbora iz Italije" in kot predstavnik "Narodnega sveta Slovencev in Hrvatov pod Italijo", osnovanega spomladi 1940. leta.

Zvesti svojemu rodu in svoji pravi domovini skozi 20 let suženjstva smo se Primorski Slovenci in Hrvati hrabro borili z besedo in z orožjem proti fašističnemu nasilju za svoje osnovne pravice in za svojo svobodo.

Ta naša borba je prišla do posebnega izraza v toku sedanje vojne, predno in potem ko je Jugoslavija bila v njej zapletena, ko smo s svojimi junaškimi in požrtvovalnimi podvigi veliko doprinesli k borbi Zaveznikov proti nacifašistom.

O.F. ustvarjena, da vodi borbo proti okupatorjem, da osvobodi in objame vse Slovence in vse slovenske

(Konec na 16.str.)

ZADNJE LETO VOJNE

(KONEC)

V zadnji številki smo v zelo zgoščeni obliki popisali vojne in politične dogodke prvega razdobja v zadnjem letu vojne. Da nadaljujemo.

FINSKA ZAVRAČA MIR

Medtem smo pri popisovanju drugih dogodkov pustili Finsko v mirovnih razgovorih s Sovjetsko zvezo. Ves svet je priznaval, da je maršal Staljin izredno popustljivo nastopal nasproti svojemu severnemu sosedu. Finska pa je sovjetske predloge odbila. Finci so vso stvar zavračali, končno pa so le pokazali svoj pravi obraz.

Bliskovita ofenziva Rdeče vojske je spravila prusijaški raj naravnost v brezup. Prav posebna zmeda pa se je polastila Hitlerjevih podreptnikov. Hitler je poskušal z vsemi silami doseči vsaj eno samo majhno zmago, pa je bilo vse zaman. Pri Cassinu trajajo strašne poulične borbe. Letalsko bombardiranje Nemcev ni zmečalo. Zavezniško letalstvo pa neprestano bombardira rajh in vsi znaki kažejo, da invazija ni več daleč.

ZAVEZNIKI, GOSPODARJI OCEANOV

Prvi lord britanske admiralitete ugotavlja, da je v zadnjih šestih mesecih bilo potopljenih manj kot 1/1000 zavezniških ladij zaradi nemške podmorniške delavnosti. V Pacifiku so Amerikanci dosegli nad Japonci nove zmage. Izkrkali so se na Admiralskem otočju. V Birmaniji pa so Japonci napadli in prekoračili indijsko mejo.

APRIL 1944

KRIMSKA OFENZIVA

Sovjetska ofenziva traja nevzdržno dalje. Vdor Rdeče vojske proti Odesi je osvobodil luko Ošjakov na Črnem morju. Rusi so pričeli z novo ofenzivo pri Pskovu. Maršal Konjev je prekoračil Prut in Odesa je obkoljena. 11. aprila je pričela ofenziva na Krimu; z nezasišano hitrostjo je Rdeča armada očistila polotok. Že 14. aprila je pričela bitka za Sevastopol. Nemci so se trudili, da bi zadržali ruski plaz in tako rešili vsaj del svojih oboroženih sil na Krimu. Ali je bilo vse zaman. Celotne nemške spremljave, ki so hotele zbežati po morju, je rusko letalstvo uničilo. V tem času pa je Rdeča vojska nadalje tipala okrog romunske obrambe.

Letalski napadi so v mesecu aprilu bili največji in tudi najuspešnejši. Nuremberg, Bukarešta, Budimpešta, Ploesti, Berlin in druga mesta so bili glavni vojaški cilji zavezniškega letalstva.

GRŠKA KRIZA

Francoska kriza je bila razmeroma hitro rešena, nasprotno pa se je grška hudo zavračevala. 5. aprila je demisioniral predsednik vlade Cuderos. Grški kralj, ki je priletel iz Londona v Kairo, je mandat za sestavo nove vlade, ki naj bi jo sestavljali vsi zastopniki osvobodilnega gibanja v Grčiji, izročil Venicelosu. Njegov kabinet pa je že 25. aprila demisioniral in mandat za sestavo nove vlade je prejel Papandreu, ki je izjavil: "Ena domovina, ena vlada, ena armada..."

ITALIJANSKA KRIZA

Badoglijeva vlada preživlja težke čase. 12. aprila je Viktor Emanuel izjavil, da bo abdiciral takoj po

vstopu zavezniških sil v Rim. Za regenta bo postavljen piemontski princ. 21. aprila je Badoglio sestavil novo vlado, kateri so bile zastopane takozvane protifašistovske stranke.

JUGOSLOVANSKA KRIZA

Puričeva vlada, ki je predstavljala pol ducata zbeganih ljudi in je del svojega kabineta preselila v London, je morala kljub neverjetnim intrigam in kljub Puričevi modrosti: "Zakon sem jaz!" likvidirati. Kralj Peter, ki se je medtem poročil, se je končno znebil politične internacije, s katero ga je osrečil Purič in njegova žlahta ter pričel končno vendarle spoznavati resnično stanje doma in v tujini. Srečno se je znebil svojega lažnivega okolja. V Londonu je pričel s konzultacijami, ki so v znatnem popravile njegove dotakratne nazore o Narodno osvobodilni vojski in maršalu Titu.

MAJ 1944

Vojni in politični dogodki se niso prav nič ustavili. Invazija se bliža z velikimi koraki. Zavezniško letalstvo je podvojilo napade na Nemčijo in posebno na območja atlantske obale.

Svetovna javnost obrača oči proti laškemu bojišču. 12. maja je gen. Alexander zapovedal splošno ofenzivo. Zavezniške oborožene sile so na več mestih predrle linijo Gustav. Poljaki so zavzeli 18. maja Monte Cassino. Nemci beže in že 25. maja sta se združili 8. britanska in 5. ameriška armada. Na tisoče zavezniških tankov prodira proti večnemu mestu.

PADEC SEVASTOPOLA

9. maja je padel Sevastopol. Ogromna sovjetska vojska je sedaj svobodna za uporabo na drugih bojiščih. Splošno pregrupiranje Sovjetske vojske je v polnem teku. Ta kratki odmor so zavezniki uporabili za resne opomine podreptnikom: Romuniji, Madjarski, Bolgariji in Finski. Izjavili so, da je sedaj skrajni čas pretrgati z Nemčijo.

TITO - MIHAJLOVIČ

Mesec maj je vsekakor mesec Balkana. Grško vprašanje se tesno veže z vprašanjem Jugoslavije. Kaj se dogaja med kraljem Petrom in maršalom Titom? Angleška vlada se trudi, da prikaže kralju Petru pravo situacijo v domovini. Kralj Peter pa se še ne more ločiti od Draže Mihajlovića, ki je še vedno član jugoslovanske vlade. Dokazano je, da četniki stalno napadajo narodne borce, medtem ko je Mihajlovićevo zadržanje nasproti Nemcem skrivnostno. Beograjski srbski listi, posebno pa "Novo Vreme", že kar odkrito priznavajo sodelovanje Nedićevih in Mihajlovićevih oboroženih sil. Končno je 21. maja kralj Peter izjavil, da je Mihajlovića odstranil. Medtem je kralj Peter stopil v stik z dr. Šubašićem, ki je bil nujno poklican iz Združenih ameriških držav v London.

LIBANONSKA KONFERENCA

Medtem se je politična situacija Grkov v mnogem popravila. V Libanonu je bila sklicana konferenca vseh političnih zastopnikov z zastopniki grškega upora. Predsedoval ji je Papandreu. Dosežen je bil popolni sporazum in Papandreu je že nekaj dni za tem sestavil novo vlado.

JUNIJ 1944 MESEC INVAZIJE

Približali so se zgodovinski dnevi. Pogosta bombardiranja vojaških ciljev ob reki Seini so kazala, da se bodo zavezniki izkrcali gotovo nekje v Franciji.

6. junija ob jutranji zori je ogromna zavezniška armada preplula Rokavski preliv in se usmerila proti normandijski obali. Orjaška operacija izkrcavanja je potekala s polnim uspehom. Atlantski zid je bil že prvi dan prebit v dolžini 80 kilometrov. Vojno gradivo in pojačanja so se izlivala iz Britanskega otočja na normandijsko obalo. Kmalu so zavezniki imeli v rokah nekaj letališč v Normandiji, ki so pripomogla premik zavezniških sil onstran mesta Bayeux, obenem pa so zavezniki vdrli na polotok Contentin. Pričela je bitka za Cherbourg. Gen. Montgomery se je zadovoljil z imobilizacijo Rommelovih oklopnih divizij pri Caenu, kar mu je sijajno uspelo.

PADEC RIMA

Toliko let pričakovana druga fronta je 6. junija odprla vrata zavezniškim četam v prvo osvobojeno evropsko prestolico. Beg Nemcev proti severu je pripeljal zavezniške oborožene sile 40 kilometrov pred Livorno ob koncu meseca. S tem pa zavezniško napredovanje še ni bilo končano.

VZHODNO BOJIŠČE

Tudi iz vzhodnega bojišča prihajajo še nadalje dobre vesti. Sovjetska vojska je napadla karelijsko bojišče in na več mestih prebila finsko obrambo.

23. junija je pričela splošna sovjetska poletna ofenziva. Rdeča armada je zbrisala nemško obrambo pri Vitebsku. Drugi napad pa je sledil južno od Žlobina. Štiri sovjetske armade so v hitrem pohodu in resno ogražajo sovražnika na Letonskem in Estonskem. S padcem Orše in Bobrujska se Rdeča vojska približuje Minsku. Nemci so v popolnem razsulu v Belorusiji.

JUGOSLOVANSKI SPORAZUM

Jugoslovanska politična kriza prehaja končno v zaključno fazo. Dr. Ivan Šubašić, novi predsednik jugoslovanske vlade je bil od kralja Petra pooblaščen, da nemudoma stopi v stik z N.O.V. maršala Tita. Po časopisnih vesteh je bil 24. maja dosežen sporazum. Istega dne je predsednik Churchill v britanski poslanski zbornici v debati o britanski zunanji politiki povedal, da je od kralja Petra prejel sporočilo, da je sprejel demisijo Puričevega kabineta in da je na tem, da sestavi novo manj številno vlado v cilju, da podpre aktivni odpor v Jugoslaviji in da združi vse vojskujoče se sile v zemlji. G. Churchill je dejal: "Naš cilj, je, da bi se vse sile v Jugoslaviji in vse zedinjene moči v Srbiji speljale na skupno pot pod vojaškim vodstvom maršala Tita, za ustvaritev združene in neodvisne Jugoslavije."

1. junija je na radiu govoril kralj Peter in dejal: "V tej odločilni zgodovinski uri naše zgodovine sledim z vedno večjim občudovanjem junaškim podvigom bojevnikov in tistih borcev, ki so zavrgli vsak kompromis s sovražnikom. Odločen sem sestaviti novo vlado, ki bo v okviru možnosti popolnoma zaščitila pravice in interese vseh mojih narodov in se žrtvovala — neglede na politična vprašanja — najvišjemu cilju: sodelovati z vsemi tistimi v domovini, ki se aktivno upirajo sovražniku."

V drugi polovici junija sta odpotovala v Italijo kralj Peter in predsednik vlade dr. Ivan Šubašić kot gosta gen. Alexandra. Dr. Šubašić je izdal uradno poročilo, v katerem pravi, da sta s kraljem obiskala vrhovnega poveljnika Sredozemlja, Sir Henry Maitlanda Wilsona in z njim razgovarjala o situaciji v Jugoslaviji.

V času, ko se je dr. Šubašić na osvobojenem ozemlju Jugoslavije razgovarjal z maršalom Titom od 14. do 17. junija, je kralj Peter obiskal mornarico na Malti.

JULIJ 1944

7. julija je Reuter javil, da je bila pod predsedstvom dr. Ivana Šubašića imenovana nova vlada. Dva zastopnika Narodno-osvobodilnega gibanja, dr. Drago Marušić in Sreten Vukosavljević sta že na poti v London. Drugi člani vlade so: dr. Izidor Cankar, dr. Sava Kosanović in dr. Jure Šutej. 9. julija je predsednik dr. Ivan Šubašić na londonskem radiu pozdravil Jugoslovane doma in v tujini in označil svojo vlado kot vlado demokratičnega in borbenege edinstva.

ATENTAT NA HITLERJA

Največji mednarodni dogodek v tem mesecu je atentat na Hitlerja. Kljub temu, da se atentat ni posrečil, je pokazal neovrgljive značilnosti: pokazal je, da so nastala nezadovoljstva v nemški armadi in da se Hitler ne more več zanašati na svoje generale. Sledila je temeljita purga v nemški vojski in tudi v samih vrstah nacistov so pomedli. Proglašena je bila generalna mobilizacija, to že petič odkar je vojna.

PREDOR V NORMANDIJI

V Normandiji je gen. Montgomery nadaljeval s tipanjem Rommelovih oklopnih divizij pred mestom Caen. Na tem mestu je Montgomery napravil v tej vojni največjo potegavščino. Medtem, ko se je Rommel zanašal, da bo gen. Montgomery udaril z vsemi svojimi silami na odseku pri Caenu, ki ga je Montgomery tudi zavzel, so Amerikanci masirali svoje oborožene sile na področju St. Lô. Tu so nameravali z vso silo predreti normandijsko bojišče in obiti Rommela pri Caen-u, kar se jim je sijajno posrečilo ob koncu meseca.

RUSI NA PRUSKI MEJI

Sovjetski predor proti Minsku je Nemce popolnoma iztiril. Pohod proti Vilni se je razvijal s tako brzino, da so Nemci popolnoma izgubili glavo. 19. julija so sovjetske armade prekoračile Curzon-ovo črto. Lvov so Rusi zavzeli in pregnali Nemce iz vsega sovjetskega ozemlja izpred 1. 1939. V enem mesecu so Rusi napredovali za 500 kilometrov.

AVGUST 1944

MESEC OSVOBOJEVANJA

Predor zavezniških oboroženih sil v Franciji je imel za Nemce naravnost katastrofalne posledice. Z neverjetno hitrostjo so zavezniške oborožene sile s pomočjo notranjega francoskega osvobodilnega gibanja pognale Nemce iz Francije in 22. avgusta osvobodile Pariz. V tem mesecu so se izkrcali zavezniki tudi v južni Franciji in naglo prodirali proti francoskemu osrčju.

V Italiji so zavezniki zasedli Florenco in prednje čete so dosegle takozvano Gotsko črto.

Na vzhodnem bojišču se je romunska fronta pogreznila. Romunija in Bolgarija sta kapitulirali. Tudi Turčija je pretrgala diplomatske odnose z Nemčijo.

BASIC ENGLISH

25. TRANSPORT

Things

Qualities

carriage	station	change	river	same-different
cart	train	condition	slope	parallel
driving	(transport)	engine	ticket	possible
journey	brake	power	weight	waiting
porter	bridge	rate	wheel	

OTHER WORDS

boat, harbour, road, ship; carriage(e), engine(s), line(e), rail(s), smash(s), vessel(e); air, connection, distance, foot, flight, horse, map, motion, move, parcel, sea, steam, trade, way.

25. TRANSPORT

The transport of men and things over great distances in a very short time is a common thing in our day. But this has been made possible only by inventions little more than a hundred years old. Not till 1801 was an engine used for sending a ship through the water, and this was quite a long time before the first train made its first journey. Up to then the quickest way of going from place to place on land was on horseback, and journeys over the sea were made in sailing-ships. These sorts of transport seem very slow to us now, in comparison with the rate of a train or a steamship. But they were much quicker and better ways of getting over the earth than men had had in earlier times.

The invention of the wheel was a great event in the history of transport. Before that, animals took men and things on their backs, but wheels gave an animal the power of moving a much greater weight. It may readily be seen how important this was for trade.

When man had made his first rough cart, he was on the way to the invention of the carriage, in which journeys were commonly made before the coming of the train. The design of the carriage went on getting better and better. The addition of a brake for keeping it from rolling down a slope, and of springs for making the motion less rough, were great comforts.

In most countries, carriages of great weight, pulled by four or even more horses, were used for going long distances. A change of horses was made at different stopping-places on the road, and in this way a quicker journey was possible. Experts were needed for driving such carriages, and if the condition of the roads was bad this was very hard work. Sometimes, if it was necessary to get across a river and there was no bridge, the driver made his horses go through the water. Journeys in those days were frequently full of strange experiences.

But today even a long journey is very simple. A man goes to the station, gets a ticket, and takes a seat in the waiting train. His bags and boxes are put in the railway carriage by a porter, and at a fixed time the train goes. Though the rate of motion is very great, the train goes smoothly, and he may have a sleep or do some reading while it is quickly taking him to the end of his journey.

The two parallel rails of metal which are the road for the wheels of a train, go through rough fields and across mountains where there is no way for a carriage and horses. The power of the engine takes

the train up long slopes at almost the same rate as when it is going over flat country. There are no stops for rest or food, or because the roads are bad.

At present the only form of transport quicker than the train is the airplane. This is the newest and quickest form of transport which we have. It does not seem possible now that anything will ever be quicker, but the history of transport has not come to an end, and it may still have some surprises for us.

QUESTIONS

1. What makes the old forms of transport seem slow to us?
2. What invention made a great change in transport?
3. Why was this invention important for trade?
4. By what two additions were carriages given greater comfort?
5. What was done to make journeys by carriage quicker?
6. Where do you go to get on a train, and what is it necessary to do before you take your seat?
7. Who puts the bags and boxes in the carriage?
8. What sort of road is necessary for the wheels of train?
9. What power puts a train in motion?
10. What is the quickest form of transport?

ANSWERS

1. The rate of trains and steamships.
2. The wheel.
3. Because wheels gave an animal the power of moving a much greater weight.
4. By the addition of a brake for keeping the carriage from rolling down slopes, and of springs for making the motion less rough.
5. A change of horses was made at different stopping-places on the road.
6. To the station; it is necessary to get a ticket.
7. A porter.
8. Two parallel rails of metal.
9. The power of the engine.
10. The airplane.

NE NASEDAJTE SPLETKAM! Nekateri obupanci so v zadnjem času pridno na delu, da bi naše ljudi speljali na slepi tir. Ljudje, ki so se za časa diktature naravnost sovražno obnašali nasproti Slovincem, bi jih sedaj radi pridobili za svoje jalove spletke. Ne nasedajte poslušalcem Nedića in ostalih izdajalcev! Usoda našega naroda je v najboljših rokah; zaupajte slovenskim ministrom in jugoslovanski vladi! Napodite vsakogar, ki bi prišel s kakršnimi koli izjavami in zahteval kakršne koli podpise. Kralj je svečano izjavil, da se je odrekel vseh izdajalcev in prusijaških pomočnikov, zato je vsako žongliranje z nekimi imeni čisto navadna, prestaška intriga. Slovenci smo svojo usodo položili v roke Jugoslovanskega osvobodilnega gibanja maršala Tita in v roke jugoslovanske legalne vlade. Vse drugo je zrak! Čim gostejše in čim bolj povezane bodo naše vrste tem več bo tudi uspehov. Poslušajte redno slovenske emisije iz Londona!

S SLAVO OVENČANA NOROST

(Leonard Mosley, vojni poročevalec padalcev)

Tako zbezanega nacista še nikoli nisem srečal, kakor je bil mlad nemški častnik, ki sem ga videl v Normandiji. Ves obupan je sedel v sobi obvezovališča v bližini mesta Caen.

Ko sem se mu približal in ga nagovoril po nemško, mi je dejal: "V časopisu naše stranke sem čital, da so Angleži trapasti. Seveda tega nisem verjel. Veliko sem potoval po tujih deželah, pa sem zato tako sodbo o Angležih smatral za golo propagando. V zadnjih 24 urah pa sem se prepričal, da je to gola resnica. Angleži so trapasti, naravnost nori..."

Nato pa je precej jezno dostavil: "Sicer je pa vseeno; reči pa moram, da je to bila s slavo ovenčana norost."

To je bil moj prvi razgovor s sovražnim častnikom, odkar smo se izkrcali na francoskih tleh. Poskušal sem ga pomiriti, da bi kaj zanimivega iztisnil iz njega. Pripovedoval je nekako takole.

S svojo četo je bil na manevrih. Vežbali so obrambo proti padalcem in jadralcem. Premikali so se po gozdovih in sadovnjakih v dolini reke Orne, ko so v zgodnjih jutranjih urah prvega invazijskega dne nenadoma zaslišali grmenje angleških letal. Že čez nekaj minut je pričelo snežiti britanskih padalcev, ki so pristajali na francoski zemlji.

"Svoje ljudi sem porazdelil po mestih, koder so pristajali padalci. Opozoril sem jih naj bodo neusmiljeni in pripravljali sem se, kako bom pokončal prvega Angleža, ki mi pride pred oči. "Nacistični častnik je skremžil obraz. "Kaj se je zgodilo, ko sem zagledal prvega Angleža, je dokaz za moje prepričanje, da so Angleži nori. S pištolo sem dvakrat ustrelil proti njemu. Pogrešil sem. Angleški padalec se je umaknil za drevo in namesto, da bi streljal nazaj je na moje veliko presenečenje zakričal po nemško: "Povejte, gospod častnik, ali imajo vaši mladiči pogrinjala, da bi si jih izposodil?"

"Kdo ste vi? Kaj gobezdate neumnosti?" sem ga vprašal.

"Iz načelnih vzrokov nisem borec!" mi je odgovoril mirno padalec.

"Kaj pa potem počenjate tu?" sem ga vprašal.

"O," mi je odgovoril padalec, "med pohodom smo izgubili pogrinjala, imamo pa nekaj ranjencev - tudi Nemci so med njimi - ki smo jih spravili v neko hišo tu zgoraj. Nekaj moram najti, da se segrejejo. Presneto mrzlo je ob jutranjih urah v teh krajih. Ali bi mi ne mogli pomagati?"

Seveda Anglež z načelnimi predsodki o ubijanju ljudi in brez orožja ni mogel Nemcu dopovedati, kako je prav za prav s to stvarjo na svetu.

Ko so prvi padalci in jadralci 7. junija pristali v Normandiji, je bilo v njihovi družbi tudi večje število bolničarjev in pomočnikov, ki so pripadali vojni

bolnišnici. V prvih jutranjih urah so imeli precej izgub tako na mrtvih kakor tudi na ranjencih.

Padalski oficirji in moštvo, ki so imeli drugačne nazore o neobhodni potrebi obrambe domovine, so kljub temu občudovali mirne, požrtvovalne in sposobne reševalce človeških življenj, čeravno so si bili v nazorih različni. Delo bolničarjev v prvih invazijskih tednih spada gotovo med najbolj junaška dela te vojne.

Zdravniki in njihovi pomočniki so prihajali s prvimi valovi letal in z ostalimi bojevniki skakali. S seboj so prinesli celotno opremo za poljsko bolnišnico. Kakor ostale enote tako imajo tudi padalci s seboj 72 pint konzervirane človeške krvi za transfuzijo in tudi določene količine penicilina.

Ob 11 uri dopoldne prvega dne invazije so bolničarji izvršili pet velikih operacij in to v gozdu, kjer jih je sovražnik na 100 jardov daljave obstreljeval. Eden izmed bolničarjev mi je dejal: "Obstreljevanje nas ni prav nič motilo. Lahko ranjene vojake in take, ki so lahko na operacijo počakali, smo nosili na obalo. Kar tu delamo so samo zelo resni slučajji, pri katerih je vsaka minuta časa dragocenost."

Bilo je več vojakov, ki bi gotovo pomrli, če bi jih nujno ne mogli operirati. Zato so mladi padalski kirurgi rezali s polno paro. Naša mala bolnišnica je v treh dneh obvezala 300 vojakov in izvršila 60 operacij. Vse to sta napravila dva mlada operaterja. Pri neki priliki so nacisti vrdli v neposredno bližino farme, kjer je bila nameščena bolnišnica in strelji so padali iz vseh strani. Naš bolničar je ravno prevažal trebušno rano nekemu ranjencu, ko ga je krogla zadela v hrbet. Še predno bi se lahko zvrnil na pacienta in ga mogoče s težo svojega telesa zadušil, ga je zagrabil tovariš, odstranil in nadaljeval njegovo delo. Operacija se je nadaljevala in je bila tudi uspešna.

Delo padalskih zdravnikov in njihovih pomočnikov, ki so neborci iz načelnih razlogov, je v resnici junaško delo. Danes pozdravljam njihov pogum, neutrudljivost in spretnost.

BODOČNOST LETALSTVA

(Profesor A.M.Low)

Leta 1916 je major Low, pisec tega članka, poveljeval eksperimentalni službi "Kraljevskega letalskega zbora" in je v tem času zamislil prvo letalo brez pilota.

Zelo je važno, da imamo stalno v mislih dejstvo, da je letalstvo še zelo mlado. Napredek se je razvijal skokoma, zato bo letalstvo tudi po vojni obdržalo svoj tempo razvoja.

Komaj štirideset let je preteklo od časa, ko je človek pričel leteti. V tej kratki dobi smo se dvignili od malih prigodnostnih poletov nekaj metrov, ki so vsi bili popolnoma odvisni od ugodnega vremena, v dobo, v kateri na tisoče letal preleta ocean s točnostjo brzovlaka in s hitrostjo, ki dovoljuje potniku večerjati v Londonu, medtem ko je zajutkoval še v New Yorku.

Vse to pa še ni nič. Še v teku prihodnje generacije bo znanost tako napredovala, da se bodo naši otroci norce brili iz letalstva, ki ga mi danes poznamo. Večina doseženih uspehov je še tajnost izumiteljev. Vse to pa bo privrelo na dan takoj po sklenitvi miru in mnoge iznajdbe bodo verjetno do dna spremenile ves svetovni promet.

Že danes izgubi letalo svojo "modernost," če ima za seboj 6 mesecev življenja. Kaj naj pa še pričakujemo od jutrišnjega letalstva?

Izboljšanja bodo v prvi vrsti dosežena v hitrosti. Letalska pot ne zahteva posebnih udobnosti. Nič takega kakor je to slučaj pri luksuznih parnikih. Kopalni bazeni trgovine, igralnice in podobne stvari so nepotrebne na poti 3.000 kilometrov, ki jo bo bodoče letalo prevelilo v pičlih petih urah.

Vsa letalska potovanja, čeprav še tako zelo mlada, imajo še vedno pred seboj kot glavni cilj čim večjo hitrost. Prepričani smo lahko, da se bodo že kmalu po vojni sedanje hitrosti najmanj podvojile. Novi motorji, nove kovine, še lažje konstrukcije in še boljše gorivo, vse to nam daje jamstvo, da se bo to tudi zgodilo. Sedanja vojna, ki traja pet let, je letalstvo najmanj za 20 let porinila naprej. Gorivo, ki je bilo 1.1939. samo eksperimentalna kuriozita kemičnih laboratorijev, je danes neobhodna potreba moderne letalstva.

Novi raketen pogoni, ki jih je iznašel Whittle, so rešili problem, ki je glede hitrosti najvažnejši, ker omogoča stratosferične polete. V teh višinah je propeler odveč, ker pravega upora sploh ni. Zato se tu pojavlja raketen pogon, ki ne potrebuje nobene zračnega odpora. Hitrosti od 1000 do 1300 kilometrov na uro bodo pri teh letalih kar navadne.

Z višino se zračni upor stalno manjša. V hermetično zaprtih in zadostno kurjenih kabinah potniki niti ne bodo občutili te ogromne hitrosti. Civilna letala ne potrebujejo začetnih velikih hitrosti niti manevriranja z veliko brzino, kar je za vojno letalo neobhodno potrebna okoliščina. Civilna letala bodo v bodoče spuščali na velikih letališčih s pomočjo katapultov ali pa zunanjih pomožnih raketnih motorjev. Pomorska letališča, nosilci letal, plavajoči otoki v sredi oceanov, vse to bo omogočalo preskrbo z

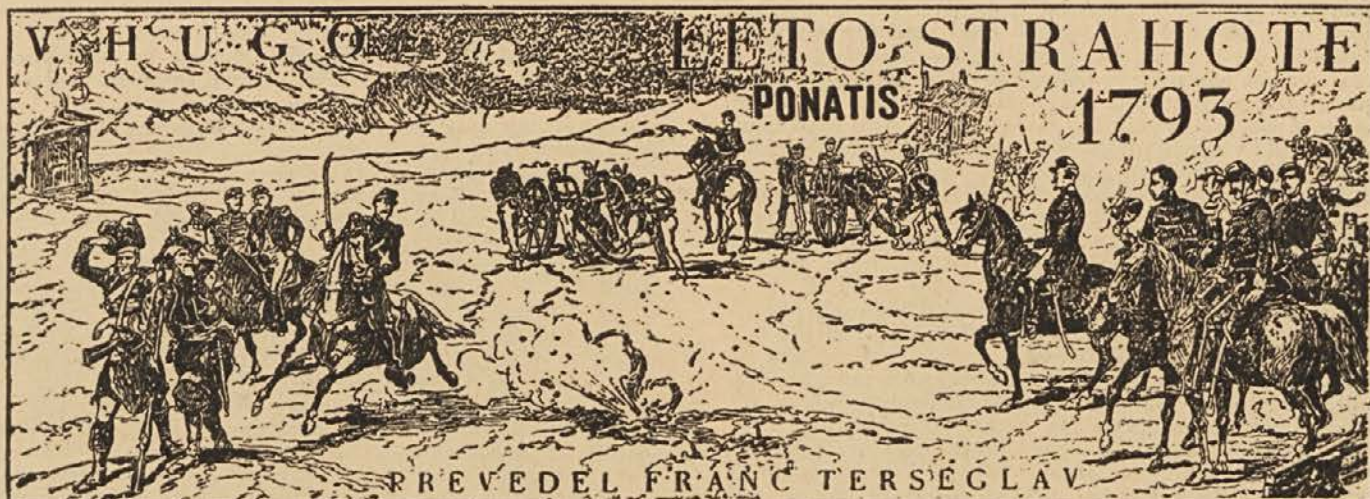
gorivom kakor tudi vstop in izstop potnikov, ki bodo lahko v bodoče kombinirali morskovožnjo z letalsko potjo.

Zelo je verjetno, da se moramo sedanji vojni prav za prav zahvaliti za stvarstvo novih tipov letal: verjetno je tudi, da bodo velika prekoceanska letala 200-tonska, ki bodo prevažala številne potnike zaznamenovala manjši uspeh, kakor pa majhna letala z veliko hitrostjo, ki se ne bodo omejevala zgolj na zvezo med posameznimi večjimi mesti. Za kratke proge bo prihodnost uporabljala najbrže letala po načelih "avtorigrov" ali "helikopterjev"; mogoče celo v obliki kombiniranja kopnega in zračnega prevoznega sredstva.

Velika neprijetnost današnjega letalstva je oddaljenost letališč od bivališča potnika. Včasih je samo do letališča potrebna več časa trajajoča vožnja, kakor pa traja sam polet. V bodoče pa bodo ti pogoji popolnoma drugačni. Tehnične iznajdbe bodo tako do gnane, da bo poslovni človek lahko občeval s svojim uradom v času, ko bo sedel v letalu s pomočjo radiofonije. Lahko pa se bo s svojimi prijatelji v New Yorku, Londonu ali Beogradu in Carigradu tudi gledal iz oči v oči, udobno sedeč v topli kabini, nekje med Anglijo in Kanado in na višini 6.000 metrov. Šumenje motorjev bo popolnoma odpravljeno, potnik ne bo niti vedel, da leti z ogromno hitrostjo. Danes strokovnjaki že z vso skrbnostjo proučavajo vprašanje televizijskega omrežja v svetu. To bo pomenilo mnogo več kakor občudovati na ogromne razdalje obraze, ki so vam pri srcu, ali pa prisostvovati nogometni tekmi, boksu itd. To pomeni namreč, da bomo vsako letalo lahko opremili z indikatorjem, tako da bo naloga pilota omejena na goli nadzor, ker bodo vse drugo storile radijske pilotske postaje. Že v najbližji bodočnosti se bo zračna navigacija močno poenostavila, obenem pa se bo ravno tako mogočno dvignila sigurnost poleta. Vse vzporedbe z današnjim stanjem so kar odveč. Z nadzornih stolpov bodočih letališč bodo prometniki vsakemu letalu, ki bo želelo pristati, sporočili vse potrebne podatke za pristanek. Letalo bo v nepretrganem stiku z zemljo s pomočjo radia. Njegov vsakokratni položaj, višina, smer bodo nadzirali z zemlje. Viharji in slaba vremena bodočih letal ne bodo nadlegovala. Električno oko bo pravi vodnik in giroskopi bodo popolnoma nadomestili roki pilota.

Danes je že gotovo, da bodo bodoča poštna letala letela brez pilotov, vodili jih bodo radijski žarki. Ta letala bodo imela ogromne hitrosti. Kakor izstrelek bodo švigala po stratosferi z raketnimi pogoni, vodili pa jih bodo piloti na zemlji z navadnim radijskim gumbom. Celo potniška letala bodo vodili piloti na zemlji. V desetih letih bodo naša današnja "najmodernejša letala" samo še muzejska kuriozita.

Doba velikih mest z velikimi ploščatimi strehami, odkoder bi vzletali in pristajali helikopterji je verjetno še daleč, ali če bi trgovske tvrdke bile pripravljene potrošiti samo tisoči del denarja, ki smo ga žrtvovali za vojno, bi letalstvo spremenilo ves svet. Da je bilo letalo postavljeno v službo peklenskega razdejanja, tega ni kriva znanost. Letalstvo pa bi prav lahko popravilo težke zmote, odprlo bi nova pota v svet in ustvarilo bi lahko iskrena prijateljstva med narodi. Letalstvo bo lahko preprečilo lakoto, ker bodo letala lahko takoj priskočila na pomoč.

TRETJI DEL — VANDEJA

ČETRTA KNJIGA — VITEZ

REŠENI!

Naenkrat se je ob oknu, ki je bilo najbližje onemu, pri katerem so stali otroci, pojavila na škrlatnordečem ozadju požara visoka postava. Vojaki so ostrmeli. V knjižnični dvorani je stal mož, ki se je temno odražal od svita plamenov; le lasje so belo blesteli. Vsi so spoznali marquisa Lantenaca. Zagrabil je dolgo rešilno lestev, ki je bila prislonežena na zid dvorane in jo vlekel k oknu. Zagrabil jo je za zadnji konec in jo z dovršeno spretnostjo in močjo atleta spustil po zidu nizdoli. Odspodaj jo je radostno zagrabil Radoub in vzkriknul:

"Živela republika!"

"Živel kralj!" je odgovoril odzgoraj marquis.

"Klepetaj, kar hočeš, dedec neumni," je godrnjal Radoub, "fist fant pa si le!"

Ko je bila tako ustvarjena zveza med globeljo in gorečo dvorano, je prihitelo dvajset mož in se z Radoubom na čelu razmestilo po lestvi kakor zidarji, ki si na ta način podajajo opeko. Na vrhu je stal Radoub, tesno prižet k oknu. Spodaj je vsa armada opazovala redki prizor. Marquis, ki je bil medtem z okna izginil, se je vrnil z otrokom, ki ga je bil prvega zagrabil. Bil je Alain, ki je zajokal: "Bojim se."

Marquis je Alaina podal naredniku; ta ga je izročil vojaku pod seboj, ki ga je na isti način oddal dalje. Medtem ko je prestrašeni in kričeči Alaiček kakor žoga prehajal iz ene roke v drugo, se je vrnil marquis iz dvorane z Jeanom, ki se je jokajoč branil in Radouba udaril v lice, ko ga je marquis le-temu izročil. In v tretjici je Lantenac hitel nazaj v dvorano, ki so jo že objemali visoki ognjeni zublji in v kateri je ostala še Georgeta. Ko se ji je stari marquis približal, se mu je zasmehljala. Železnotrudi mož je začutil, da so se mu orosili očesi. Vprašal je detece: "Kako ti je ime?" - "Orjeta," je odgovorila. Vzel je še vedno smehljajočo punčko na roko in v trenutku, ko jo je izročil Radoubu, je bleščeči svet nedolžnosti raztajal tudi starčevu zakoreneno srce. Pritisnil je otroku poljub na čelo. "Punčka, punčka!" so radostno vzklikali vojaki, ko so jo podajali iz roke v roko. Tako je Georgeta dospela do tal. Stari grenadirji so plakali, cepetali z nogami in jokali obenem ko deca. Georgeta pa se je smehljala dalje. Spodaj pod lestvo je stala mati, vsa iz sebe, čisto omamljena od nepričakovanega dogodka, nora od veselja, ki jo je vrglo iz pekla naravnost v paradiž. Tudi radost raztrga srce, če je prevelika. Najprej je sprejela v svoji široko razprostrti roki Alaina, potem René-Jeana, naposled Georgeto. Poslala jih je z divjimi poljubi, ne da bi razločevala enega od drugega, izbruhnila v krčevit smeh in se končno brez svesti zgrudila na zemljo.

"Rešeni! Vsi rešeni!" je donelo iz ust vojakov.

V resnici so bili vsi rešeni, izvzemši starca. Toda nanj ni mislil nihče, najmanj on sam.

Nekaj časa je obstal globoko zamišljen ob oknu, potem se je počasi in ponosno, kakor da se mu niti najmanj ne mudi, zavihtel na robnik zidu in pokonci naslanjajoč se na kline, s hrbtno obrnjenim proti plamenom, stopal z nemim veličastvom doli ko kak kralj. Vse je preletela spošt-

ljiva groza in vojaki so se pred starcem, ki se je bližal zadnjim klinom, umaknili v stran. Njegov smrtnobled obraz je bil miren in njegova postava, ki so jo plameni odzadaj fantastično osvetljevali, se je zdela vedno večja; lestev je škripala pod njegovimi koraki. Ko je marquis postavil z zadnjega klina svojo nogo na tla, se je spustila na njegovo ramo trda roka. Marquis je pogledal.

"Tvoja volja," je dejal Lantenac.

"Aretiram te," je dejal Cimourdain.

PETA KNJIGA — SREDNJI VEK IN NOVA DOBA PO ZMAGI NAJHUJŠA BORBA

Marquis je bil ujet. Vojaki so ga odvedli. Takoj so pod strogim nadzorstvom Cimourdaina odprli prtično, v kamen vdolbeno ječo Tourgue-je, kamor so spravili vrč vode, hleb kruha in sveženj slame. Komaj je pretekla četrtnina ure, ko se je bila roka svečenika dotaknila marquisa, so se že za Lantenacom zaprla vrata ječe. Takoj nato — daleč na stolpu farne cerkve v Parigné-u je odbila ura enajst — se je Cimourdain podal h Gauvainu in mu rekel:

"Sklical bom vojni sod, ne da bi pritegnil tebe. Ti si Gauvain, Lantenac je Gauvain. Preveč sta si v sorodu, da bi mogel ti biti njegov sodnik. Jaz grajam, da je Egalité sodil Capeta. Vojni sod bodo sestavljali trije sodniki: en častnik, stotnik Guéchamp, en podčastnik, narednik Radoub, in jaz kot predsednik. Vse, kar se bo odslej godilo, se tebe nič ne tiče. Mi se držimo sklepa konventa in bomo čisto enostavno ugotovili identiteto bivšega marquisa Lantenaca. Jutri sod, pojutrišnjem giljotina. Vandeja je bila."

Gauvain ni ugovarjal niti besedice. Cimourdain ga je zapustil, ves zatopljen v nalogo, ki ga je čakala. Treba je bilo določiti natanko čas in uro in izbrati prostor. Kakor Lequinio v Granvillu, Tallien v Bordeaux, Châlier v Lyonu, Saint-Just v Strassbourgu, je tudi on imel navado, da je usmrtilim prisostvoval osebno. Ta navada, da je bil sodnik navzoč pri opravi rablja, se je smatrala kot dober zgled in so jo bili diktatorji strahovlade posneli po španski inkviziciji.

Pa tudi Gauvain je bil zatopljen v svoje misli.

Iz gozda je brila mrzla sapa. Gauvain je prepustil Guéchampu, da je dal potrebna povelja, sam pa je korakal gori in doli po krvavem travniku, odkoder se je bil začel naskok na Tourgue-o, zavil v svoj plašč. Ta plašč je imel kapuco s pripriprosto porto, ki je z republikansko skromnostjo označevala poveljnika zbora. Bil je čisto sam. Ogenj, ki mu niso več posvečali posebne pozornosti, je gorel dalje. Radoub je bil pri otrocih in materi, skoro tako nežen ko ona sama. Mostni gradič je bil skoroda pogorel; vojaki so kopali jame za mrtvece, obvezovali ranjence, podirali barikade, odstranjali mrličje iz soban in stopnic ter očistili strašno smetišče zmage.

Toda Gauvain vsega tega ni videl, komaj da je semintje, ne prebudivši se iz svojega sanjarenja, vrgel pogled na strazo pred razstrelino v stolpu, ki jo je Cimourdain bil podvojil.

Kos zemlje, na katerem je stal, je bil od razstreline, koje črno žrelo je v temi razločeval, oddaljen kakih sto korakov. Tam se je bil pred tremi urami začel naskok; tam je bil Gauvain vdrl v stolp; tam se je nahajala dvorana, kjer je bila zgrajena barikada; iz te dvorane se je prišlo v ječo marquisa, katerega je stražila straža pred razstreline. Vsakokrat, kadar je Gauvain nerazločno razpoznaval v temi razstreline, so zadonele v njegovih ušesih ko pogrebno zvonjenje besede: "Jutri sod, pojutrišnjem giljotina."

Požar je bil sicer omejen in pionirji so bili polili plamene z vso vodo, kolikor jo je bilo na razpolago. Ugašal pa je le počasi in je vzplamteval z nenadnim prasketanjem; zdaj se je udrl kak strop, zdaj se je sesulo kako nadstropje, tako, da so se vrtinci isker razpršili v zrak kakor iz baklje, ki jo zavijamo. Kakor od bliska se je razsvetlilo daljnje obzorje in ogromna senca stolpa se je raztegnila do roba gozda.

Gauvain je počasi hodil v temi pred razstreline gori in dol. Semintja je sklenil roki križem za vratom in pre-mišljeval. Njegove misli so bile neodgonetljivo globoke.

Zgodil se je bil nepričakovano, nezasišano preobrat.

Marquis Lantenac se je bil preobrazil, Gauvain je bil sam priča tega preobraženja. Nikoli ne bi bil mislil, da bi se moglo iz še tako zapletenih razmer izciniti kaj takega, niti v sanjah bi si ne bil mogel predstavljati, da je kaj takega mogoče. Nepričakovano, Negotovo, Zagonetno, ki se tako oblastno igra s človekom, je bilo Gauvaina zgrabilo in ga ni spustilo. Pred Gauvainom je stalo Nemogoče, ki je postalo dejanska, vidna, otipljiva, neizbežna in neizprosna istina.

Kaj naj si o tem misli on, Gauvain? Kakšno stališče naj zavzame?

Tej istini se ni bilo mogoče izogniti s kakšnimi slepomislenji; tu se je bilo treba jasno odločiti: ali tako ali tako. Zastavilo se mu je vprašanje, na katero je moral nedvoumno odgovoriti.

Kdo mu ga je bil zastavil?

Dogodki.

Pa ne samo dogodki.

Zakaj, če nam dogodki, ki so slučajni, zastavljajo vprašanja, zahteva Pravica, ki je večna, da odgovorimo. Za oblakom, ki meče na nas svojo senco, blišči zvezda, ki nas razsvetljuje. Mi se luči ne moremo izogniti kakor tudi ne senci.

Gauvain je stal pred strogim sodnikom, pred sodnikom, ki ne pozna usmiljenja — pred svojo vestjo.

Čutil je, kako se je v njem vse zakolebalo. Njegovi najtrdnjejši sklepi, njegove najsvetejše zaobljube, njegove najbolj nepreklicne odločitve in najbolj neomajna prepričanja — vse se je bilo omajalo. Duša doživlja pretrese kakor zemlja. Čimbolj je razmišljal o tem, kar se je bilo zgodilo, tembolj je zdvajal.

Njemu, republikancu, ki je mislil, da je v posesti absolutne resnice, se je zdaj odkrila še višja resnica. Nad republikansko resnico stoji resnica človečanska. To, kar se je bilo dogodilo, se ni dalo prikriti ali potlačiti; dejstva so bila tehtna; Gauvain je bil tako ozko zapleten vanje, da jim ni mogel uteči. Čeprav je bil Cimourdain rekel: "To se te vse skupaj nič ne tiče" je čutil v sebi nekaj podobnega kakor drevo, če ga odžagajo od korenine.

Vsak človek je v nečem vkoreninjen, vraščen v neko življenjsko podlago; če se ta zmaje, je človek do dna pretresen. V tej zmedenosti je Gauvain potisnil celo v obe roki, kakor da bi hotel iz njega iztisniti, kaj naj naredi. Trudil se je, da bi zbral svoje misli, da bi premagal notranje ovire v sebi, do bi presodil po vrsti vsa dejstva in jih razložil.

Kdo ni bil v sličnem položaju, da sam sebi poroča, da se v odločilnih trenutkih življenja, ob usodnih obratih življenjske poti sam s seboj posvetojuje, da se vprašuje, ali naprej ali nazaj?

Gauvain je bil doživel nerazložljiv čudež. Obenem, ko se je bila vršila bitka na zemlji, se je odigral boj v nevidnem carstvu: boj dobrega z zlim. V tem boju je bilo premagano kamnito srce. Če je človek pomislil, kakšno je bilo to srce: nasilno, zakrknjeno, ošabno in samovoljno, potem je ta zmaga bila res pravi čudež: zmaga človečnosti nad človekom. In s kakšnimi sredstvi je bil premagan ta velikan, Lantenac, poln jeze in sovraštva? Po treh otrocih!

Sredi najhujše socialne borbe, v zbruhu vseh sovražnih in maščevalnih nagonov, v hipu, ko so najbolj divje strasti zadele skupaj, v uri, ko se je zločin dvignil v najjarkejših plamenih in se je sovraštvo razprostrlo v najbolj črni temi — ko se je v najhujši borbi vse zmešalo tako skupaj, da ni bilo več mogoče razpoznati, kje je pravica, poštenost, resnica, kje pa krivica, laž in zmota — je iznenada Neznani posvetil v borbo človeških senc in luči z večnim žarkom bleščeče Istine. Njen obraz se je bil prikazal sredi dvoboja zmote in samo pogojno resničnega z oslepljujočo močjo. Moč slabotnih je z neodoljivo

silo posegla v borbo človeškega nasilja. Trije revni, komaj rojeni, nedolžni, zapuščeni, smehljajoči se črvički so premagali državljansko vojsko, maščevalnost, strašno logiko nasilja in krvave brambe, bratoubojstvo, novo divjanje in neusmiljeni srd. Gauvain je videl, kako se je izjalovil zločinski zaneten požar, kako je propadel nečloveški zamisel, kako se je vsa krutost srednjeveških predsodkov razblinila pred plavimi očmi treh nežnih bitij.

Nedolžnost je zmaga. In zdaj je bilo mogoče reči: Ne, ni državljanske vojske, ni barbarstva, ni mržnje, ni zločina, nobene temé ni več. Zadostuje jutranja zarja detinstva, da se preženejo vse pošasti.

V nobeni borbi se ni tako očitno pokazal Satan pa — Bog. Bojišče je bila vest, vest Lantenaca; zdaj pa je zavijala borba v drugem srcu, v srcu Gauvaina, morebiti še hujša in odločilnejša! Kakšno bojišče je človek! Izročen je bogovom, pošastim, velikanom — svojim lastnim mislim — in kolikokrat nam ti divji borci raztrgajo srce!

Vedno globlje se je Gauvain pogrezal v svoje misli.

Od vseh strani oblegan in obkrožen, v kletki ko lev, v kleščah ko žebelj, obdan od zidu iz ognja in železa, je Lantenac čudežno ubežal. Zopet je postal gospodar gozda, da se v njem skrrije, selišče, da se za njimi zabarikadira, teme, da v njej izgine. Gauvain je odnesel zmago, Lantenac pa svobodo. Zdaj je bil zopet popolnoma varen, imel je pred seboj neomejen prostor, izbiro med tisoč skrivališči in se ni dal več vjeti. Lev je bil ušel iz pasti.

In se je zopet vrnil vanjo!

Marquis Lantenac je bil prostovoljno, iz lastne svobodne pobude zapustil gozd, temo in svobodo, da se neustrašeno poda v največjo nevarnost; prvič, ko je planil v goreče poslopje, tvegajoč, da ga plameni zagrnejo in zadušijo v ognjenem objemu; drugič, ko je stopal nizdolu po lestvi, ki je za ene pomenila rešitev, njega pa izročila smrti.

In zakaj je bil vse to storil?

Da reši tri otroke.

In kaj ga je zdaj čakalo?

Giljotina.

Za tri otroke je tvegaj svoje življenje. Ali so bili njegovi? Iz njegove rodovine? Ne. Njegovega stanu? Ne. Bili so mu popolnoma neznani; trije razcapančki iz najnižje kaste, za katere je on, veliki gospod, knez, star plemič, postavil na kocko svoje dragoceno življenje in svojo tako obsovanost, zdaj pa največjega spoštovanja vredno častljivo glavo vzvišeno ponudil krvnikom, da jo odsekajo.

In kaj se je zgodilo?

Krvnik je dar sprejel.

Lantenac je imel izbirati med tujim življenjem in svojim lastnim, pa je veličastno izbral smrt.

Republikanci so mu to dovolili. V kratkem je imel položiti glavo na tnilo. Za svoje velikodušno dejanje je imel sprejeti podlo plačilo. Ali naj stari fevdalec tako osramoti republiko? Kakšno ponižanje zanj! Medtem ko se je bil mož najbolj zakoreninjen predsodkov in fevdalnega tlačanja, naenkrat izpreobrnjen, povrnil med človeštvo, pa so možje, ki so oznanjali človečnost, svobodo in dostojno življenje, vztrajali v krvavi tradiciji bratoubijalstva!

Božanska postava odpustanja, samopremagovanja, odrešitve, žrtve, naj bi bila sveta branilec zmote, vojakom resnice pa ne?

Ali naj nas naš nasprotnik prekosi v velikodušnosti? Ali naj se damo od njega na ta način premagati? Da se kot zmagovalci izkažemo kot slabše, da svojo zmago zapečatimo z umorom, da se nam bo očitalo, da so na strani monarhije tisti, ki rešujejo otroke smrti, na strani republikancev pa tisti, ki ubijajo starce!?

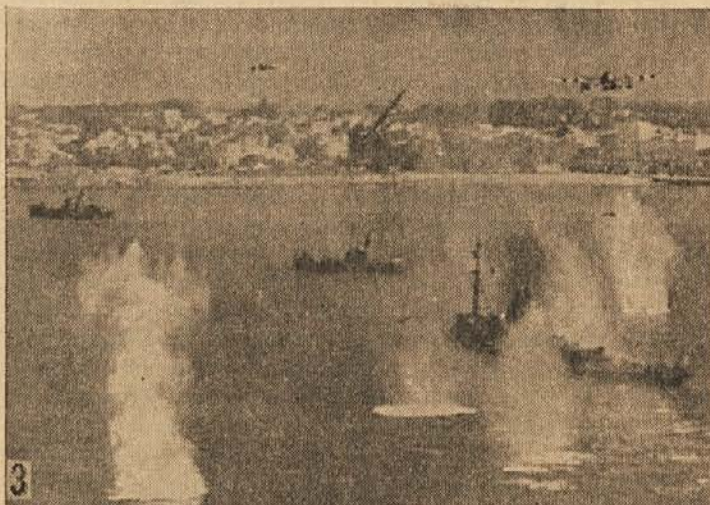
Veliki vojščak, mogočni stavec, razorožen junak, ki ga niso ujeli, ampak se je sam izročil republikancem, naj zdaj svoje plemenito dejanje plača z življenjem pa stopi na safot, v večno sramoto svojim krvnikom!? V njegovi, Gauvainovi navzočnosti! In on, ki bi to kot poveljnik mogel preprečiti, naj se v to zadevo ne vtika! Ali ne bi to pomenilo biti skriv tako podlega dejanja?

Res da je bil on sam izjavil, da Lantenac ne zasluži milosti in da ga bo predal Cimourdainu. Bil je Cimourdain dolžan njegovo glavo in mu jo je zdaj izročil. Toda ali je to bila zdaj še tista glava? Doslej je Gauvain poznal Lantenaca kot fanatičnega pobornika kraljevine in tlačanstva, kot neusmiljenega ubijalca ujetnikov, kot neizprosno krvooločno, ki ni zaslužil drugega kot smrt. Toda zdaj se je bil pojavil drug Lantenac — velikodušen junak in človek. To ni bil več hladnokrvnen morilec, ampak vitez najčistejšega kova.

Ali naj se da on od njega v plemenitosti prekosi?

(Dalje prihodnjé)

VOJNA V SLIKAH

Slika 1. MUSTANGI NOSIJO ŽE 500-KG BOMBE: Eskadrilje Mustangov so svoj tovor podvojile. Sedaj nosijo po dve 1.000 funtov težke bombe. Slika 2. ZAVEZNIŠKO NAPREDOVANJE SKOZI PORUŠENO FRANCOSKO MESTO: Angleška pehota 2.armade prodira skozi porušeno francosko mesto proti belgijski meji. Slika 3. MOSQUITI NAPADAJO SOVRAŽNO LADJEVJE: Britanski "komarji" uspešno napadajo z bombami in topovskim ognjem sovražno ladjevje. Slika 4. ZAVEZNIŠKA MORNARICA SE ZBIRA V MALTI: Odkar je Sredozemlje osvobojeno, se zavezniška mornarica nemoteno giblje v vodah Sredozemlja. Na naši sliki izvaja moštvo vaje za protiletalsko obrambo. Slika 5. ANGLEŠKE DELAVKE ČISTIJO RUŠEVINE: Slika kaže spomine na nemške leteče bombe, ki so sedaj popolnoma prenehale s poleti na Britansko otočje. Delavke so same očistile ruševine, ki jih je bomba prizadejala. Slika 6. LETALSTVO N.O.V. VEŽBA S PRIPADNIKI R.A.F. V ITALIJI: To je nadaljna slika, ki kaže naše letalce v družbi z rafovci. R.A.F.-inštruktorji seznanjajo naše letalce s tehničnimi skrivnostmi britanskih letal.

Izpod latnika

ZOPETNE LAŠKE INTRIGE. Pod naslovom "Reka - jugoslovanska; Trst in Gorica - italijanski" prinaša tukajšnji dnevnik "Le Journal d'Egypte" tole vest: Rim, 14. - (A.F.P.) Med jugoslovanskimi in laškimi domoljubi je bil sklenjen sporazum o provizorični določitvi meje med obema državama. Po tem sporazumu se smatra Reka za jugoslovansko mesto, nasprotno pa pripadata Trst in Gorica Italiji. Ta sporazum seveda nima veljavnosti, dokler ga ne ratificirata obe vladi. - Podobne intrige pošilja rimska kuhinja laži in spletk že nekaj mesecev v svet. Nameni so očitni: na eni strani naj bi se potipalo, kako bodo Jugoslovani reagirali, na drugi strani pa bi se hotelo zabiti klin spora in nejevolje med Slovence in Hrvate, kar naj bi udarno silo naših borcev zmanjšalo. Slovenski bojovníki Narodno-osvobodilnega gibanja pa na take laške limanice ne nasedajo, to naj si kuharji in peki v Rimu kar lepo zapomnijo in to enkrat za vselej. Našim ljudem pa, ki se po nepotrebnem razburjajo, lahko zjamčimo, da v nobeni jugoslovanski vladi ne bo slovenskega ministra, ki bi se odrekel slovenske zemlje in slovenskih ljudi, kjer koli v območju jugoslovanskih narodnih mej. Zato le mirno kri in popolno zaupanje v novo vlado, ki je intrigantom in monopolcem trn v peti. Hvala bogu, da je tako ...

NOVI JUGOSLOVANSKI VOJNI MINISTER. Za novega jugoslovanskega ministra vojske, mornarice in letalstva je kralj Peter postavil major-general Borislava Ristića, ki prihaja na novo mesto naravnost iz štaba maršala Tita. Novi vojni minister je eden izmed redkih jugoslovanskih generalov, ki je bil 1.1941 ujet na bojišču. Novi minister je znan kot odličan vojak in je doma iz uziškega okraja v Srbiji.

JUGOSLOVANSKO BOJIŠČE. Ofenziva maršala Tita v Srbiji napreduje z vso odločnostjo in velikimi uspehi. Enot maršala Tita so Nemce popolnoma odrezale od južnega Balkana. Vse prometne zveze so pretrgane. Samo na progi Zagreb-Beograd so narodni borci na 152 mestih prebili železniške tračnice. Tudi vse druge prometne zveze so za Nemce odrezane. Srbski osvobodilni korpusi so osvobodili mesto Zaječar, v zadnjih dneh pa zavzeli tudi Negotin. Na tem področju so se strnili z enotami Rdeče vojske. Nadalje so zavzeli mesto Knjaževac. Vzhodno od Leskovca so narodni borci napadli z uspehom bolgarske enote, ki se še niso zmenile za bolgarsko premirje in se bore skupno z Nemci. V Južni Srbiji je že pretežni del dežele osvobojen. - V Sloveniji so narodni borci porušili vse prometne zveze: železniške proge Trst-Ljubljana, Gorica-Jesenice, Ljubljana-Jesenice, Ljubljana-Zidani most, Celje-Maribor, Celje-Dravograd. V Primorju so bojovníki potisnili Nemce proti severu. Na Pohorju so narodni borci zavzeli Ribnico in Sv.Lovrenc.

ZA POMOČ JUGOSLAVIJI. Dobrodelna krožka slovenskih šolskih sester, žen in deklet v Aleksandriji in Kairu prosita blage gospe za dobrosrčne darove, ki bodo služili kot pomoč nesrečnejšem v Jugoslaviji. Skrajni čas je, da pokažemo ljubezen do bližnjega, zato prosimo za nove in obnošene

obleke, perilo, čevlje, odeje, volnene pletenine in vse ostale potrebščine, ki bodo družinam neobhodno potrebne. Darove sprejemajo čč.sestre v Aleksandriji, 36 Rue Menasce, Moharrem bey. V Kairu pa "Protection de la Jeune Fille", 8 Rue Kawala. Zbiranje krožkov je pod nadzorstvom in pokroviteljstvom Slovenskih šolskih sester v Egiptu.

GOVOR DRIVANA MČOKA NA LONDONSKEM RADIJU

(Konec s 5.strani)

zemlje ter da tako Zedinjeni Sloveniji postavi nove temelje socialne in ekonomske pravice ter prave ljudske demokracije, vsebuje vse osnovne elemente naše predvojne borbe na Primorskem. Zato je na Primorskem ves narod spontano in z navdušenjem stopil v vrste O.F. Kmet in delavec, učitelj in duhovnik, vsi so v njej združeni. S tem so ne le duševno povezani s celim ostalim narodom, ampak so z njim v eni in isti bojni organizaciji - in potom nje z vsemi ostalimi južnimi brati, ki so organizirani v N.O. pokretu, katerega del je Slovenska Nar.O.F.

Prvič v zgodovini se Slovenci kot celota borijo za svojo svobodo pod svojim imenom. Nevenljiva zasluga O.F. je, da je dvignila ime slovenskega naroda v širnem svetu skoro iz nepoznanja na piedistal samozvestnega, modernega in junaškega naroda, ki zavzema v srcu Evrope važno mesto.

In N.O.V.J. pod vodstvom maršala Tita, ki je pod najtežjimi okolnostmi in ogromnimi žrtvami takorekoč iz nič postala sodoben instrument obrambene in napadalne sile, je globoko zadolžila Zaveznike. Zato ji v plačilo Rusija, Velika Britanija in Amerika že danes izkazuje svoje prijateljstvo in naklonjenost. Povojno nadaljevanje tega prijateljstva in naklonjenosti naših mogočnih Zaveznikov, ki bodo imeli pri ureditvi Evrope odločilno besedo, bo le logično nadaljevanje današnjega stanja.

V trenutku, ko smo v zadnjem razdobju boja, ki ima prinesiti svobodo našemu narodu in sijajno bodočnost vsemu Slovanstvu, je potrebno sodelovanje nas vseh. Dolžnost vsakega Slovenca je, da se odzove pozivom O.F. za splošno moralno in vojaško mobilizacijo vseh ljudskih sil slovenskega naroda. Slovenska mladina in slovenske žene so nam dali v tem primeru sijajen vzgled.

Kot predsednik J.O.I. pozivam vse Primorce v domovini in na tujem, ki tega še niso storili, da se odzovejo pozivu O.F. za splošno mobilizacijo.

Pozivam vse brate, ki so se pustili zapeljati od nemškega plačenca Rupnika, naj nemudoma zapustijo njegove vrste in se pridružijo O.F.

Apeliram na slovensko duhovščino, da se po vzgledu primorskih sobratov pridruži borbi naroda za rešitev vseh Slovencev.

Z zadovoljstvom in čutom hvaležnosti pozdravljam v imenu primorskih Slovencev in Hrvatov znane historične sklepe AVNOJ-a.

Pozdravljam slovensko mladino ter slovenske žene in dekleta, ki dajejo tako lep vzgled junaštva in požrtvovalnosti.